

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus Humanis. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Dvb. 1. Vtrum licitus sit vsus imaginum Christi, & Sanctorum, & ipsius Dei,
præsertim in templis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

tu colitur, quo exemplar: unde cum exemplar colatur latrâ, imago quoque Christi latrâ colitur. Quod intellige per accidens. Hic nobis agendum breuiter de imaginibus Christi, Sanctorum, & Dei.

DVBIVM I.

Virum licitus sit vsus Imaginum Christi, Sanctorum, & ipsius Dei; præsertim in templis?

22 Sententia hæreticorum, ac quorundam Catholicorum.

Sunt tres sententiæ. Prima nullo modo esse licitum; quia omnes imagines sunt idola. Ita Iudæi, Mahometani, Marconistæ, Manichæi, Eutyichiani, & reliqui Iconomachi: vt docet Tharasius in Septima Synodo actione 5. & 1. Idem sentiunt Wicessitæ, & omnes hæretici nostri temporis. Vide Sanderum lib. 1. de Imaginibus cap. 10. vbi accuratè hac de re, & melius quàm alij, tractat.

Secunda sententia est, quorundam Catholicorum, licitum esse vsum imaginum Christi & Sanctorum; non tamen Patris, aut Spiritus sancti, aut Diuinitatis. Ita Henricus à Gandauo Quodl. 10. q. 6. Durandus in 3. dist. 9. q. 2. Abulensis in cap. 4. Deuteron. q. 5. Martinus Ayala de Traditionibus. Parte 3. tract. de Imaginibus.

Probatur vsus Imaginum Christi & Sanctorum.

Tertia est omnium aliorum Catholicorum, Pro qua; Dico Primò: Licitum esse vsum imaginum Christi, & sanctorum hominum & Angelorum; & etiam Dei, ac sanctissimæ Trinitatis.

23

Probatur de vfu imaginum Christi & Sanctorum, Nam de his definitum est in Synodo septima act. 7. Actione autem 4. adferuntur plurima Patrum testimonia.

Exemplis Scriptura.

Probatur Primò ex Scripturis. Exodi 25. Iussu Dei fiunt imagines Cherubim super Arcam. Num. 21. Deus iubet fieri imaginem serpentis æneam. 3. Reg. c. 6. Salomon iubet fieri duas alias imagines Cherubim in propitiatorio aut sanctuario, & præterea in parietibus templi iubet alias imagines Cherubim poni, & varias picturas & celaturas. Cap. 7. In vasis templi boues & Leones: ergo multò magis possunt fieri imagines Sanctorum.

Et Primitiua Ecclesiæ.

Secundò probatur, Ex vfu Ecclesiæ vniuersalis; qui vsus à Christo incepit. Nam primò, ipse Dominus linteo faciei admoto, imaginem sui expressit, & ad Regem Abagarum misit; vt testatur Damascenus oratione 1. de Imaginibus, & Euaagrius lib. 4. historia Ecclesiastica cap. 26. qui etiam refert ad imaginis illius præsentiam, ciuitatè Edessenam ab incendio fuisse liberatam. Et in Septima Synodo act. 5. Leo Lector testatur se eam vidisse. Secundò, Mulier, quæ fluxu sanguinis fuit liberata, ipsi imaginem erexit apud Paneadè, quam Christus & Apostoli sæpè videre poterunt; ad cuius basim crescebat herba, quæ cum simbriam statuæ attigisset, omnes morbos curabat. Testatur id Eusebius lib. 7. histor. c. 14. qui eam se vidisse ait: & Sozomenus lib. 5. hist. c. 20. & Damascenus supra oratione prima. Tertio, Aliam imaginem Christi dicitur fecisse Nicodemus, in qua Iudæi per ludibrium passionem Domini renouarunt; vbi multa acciderunt prodigia; qua de re scripsit librum Athanasius, qui recipitur à Synodo Septima act. 4. Vide plura huiusmodi apud Sanderum & Bellarminum.

Tertiò Probatur Ratione. Prima est, Vfus imaginum non est intrinsecè malus: nec malus, quia prohibitus: ergo non est malus. Quod non intrinsecè malus, Probatur, Quia aliqui ars pictoria & statuaria esset mala, sicut Necromantia & Chyromantia &c. quod est absurdum: tum quia hæc ars interdù diuinitus est infusa; vt patet Exodi 31. & 35. scilicet ipsi Beseleel & Ooliab: tum quia operari ad imitationem Dei, qui formauit hominem ad imaginem suam; & ad imitationem totius naturæ, quæ tota incumbit in hoc, vt sibi simile procreet, non est malum. Quod etiam non sit malus, quia prohibitus; Probatur: Nec enim iure Ecclesiæ, vt constat; nec iure diuino positio: tum quia neque traditione, neque Scriptura, præsertim noui testamenti, id constat: tum quia lex noua nullum continet præceptum positium, præter præcepta fidei & Sacramentorum.

Idem pri. Ratio.

Secunda Ratio, Vfus imaginum adfert plures vtilitates: ergo non est reijciendus.

Vtilitates Sacramenti Imagin.

Antecedens patet Primò; Quia imagines sunt libri idiotarum seu rudium; vt dixit D. Greg. lib. 9. epist. 9. sæpè enim melius docet pictura, quàm Scriptura. Et ex his possunt ferè omnia mytheria humanitatis Christi, & gesta Sanctorum, & passiones Martyrum intelligi.

Secundò; reuocant nobis in memoriam diuina beneficia Sanctis collata, quæ per ipsos etiam in nos redundarunt; vt per Apostolos, Pontifices, & Doctores: unde excitamur ad amorem Dei & sanctorum, gratiarumque actionem.

Tertiò; reuocant in memoriam exempla virtutum, & facta heroica: hinc prouocamur ad imitationem. De quo fusè in Septima Synodo varijs actionibus 2. 4. 6. 7.

Quartò; sunt quædam nostræ fidei professio; dum enim erigimus Sanctis imagines, testamur eorum fidem, doctrinam, & mores nobis probari, & nos detestari omnem idololatriam & impietatem, contra quam ipsi vsque ad mortem pugnarunt.

Quintò, Fouent in nobis fiduciam in aduersis: Nam insinuant nos habere ipsos apud Deum patronos. Sic Romæ passim omnes habebant imaginem Simeonis Stylitæ pendentem ante officinas, etiam dum adhuc viueret; vt testatur Theodorètus in vita ipsius.

Imago Simeonis Stylita.

Sextò, Sunt testimonia honoris & reuerentiæ nostræ, & amoris erga illos: nam omnium Gentium consensu, erectio statuæ est symbolum honoris & amoris. Vnde in Cod. Iustiniani est titulus De statu & Imaginibus insignium personarum. Et hæc fuit prima causa, cur Christiani caperint imagines desiderare, teste Eusebio lib. 7. cap. 14. Vnde hæc res non pendet ex reuelatione; sed, supposita Sanctorum dignitate, ratio naturalis hanc imaginum erectionem dicit. Has ferè vtilitates insinuat Conc. Trident. sess. 25. in Decreto de Imaginibus.

An Imagines sint causa erroris.

Nec obstat; Quod imagines possent alicui esse occasio erroris; quia nulla creatura Dei est adeo bona, quin humana prauitas ex eâ possit capere ansam peccandi. Deinde Pastorum industriâ huic errori facilè occurrat.

25. Probatur vsus Imaginum Dei & SS. Trinitatis.

Alter Pars propositionis, Scilicet Imagines Dei & Trinitatis licitas esse, est communior Doctorum. Docet eam expressè Thom. Waldensis

tom. 3. de Sacramentis, tit. 19. cap. 155. & Sanderus libro primo de Imaginibus c. 4. & Caietanus hic.

Probatur Primò, Exodi 25. Deus iussit fieri duo Cherubim ex auro. Salomon fecit duo alia ex olea; & alia in parietibus sculpsit. Item VII. Synodus act. 5. recipit imagines Angelorum: cur ergo non possit fieri imago Dei? cum in vtriusque eadem sit ratio, scilicet natura incorporea. Nec obstat, quod Angeli in Septima Synodo dicantur corporei; & ideo pingi posse. Nam illa ratio non est Concilij; sed cuiusdam Episcopi Thesalonicensis, ex cuius Dialogo citatur illa ratio; & quamvis Concilium approbet conclusionem, non tamen ipsam rationem. Nam & ratio falsa est, & ad rem non facit: si enim corpora haberet, ea essent tenuia; unde non magis quam Spiritus exprimi picturis possent.

An Angeli pingi possint, quia Corpori.

Deus sepe corporea specie apparuit.

Probatur Secundò, Deus sepe visus est specie corporea. Nam Adamo apparuit instar hominis decumbentis in paradiso ad auram post meridiem; vt multi recentiores docent. Iacob vidit innoxium fummitati scalæ. Gen. 28. Iffajas cap. 6. & Michæas 3. Reg. vlt. Viderunt Dominum sedentem in folio instar Regis. Amos cap. 6. Vidit illum stantē super altare. Daniel. cap. 7. Vidit sedentem in throno instar senis, capo capite, albis vestimentis, Matth. 3. Spiritus sanctus apparuit in specie columbæ. Cur ergo non possint hæc ita pingi ad eadem representanda?

Responsio Caluini refellitur.

Nec valet quod respondet Caluinus, Deum sic apparuisse, vt daret aliquod specimen futuræ Incarnationis. Quia non queritur quo sine tales figuræ sint licitæ; sed an absolutè & per se sint licitæ. Deinde interdum Deus Pater apparuit, vt patet Dan. 7. qui Filio hominis tradidit regnum; & tamen Pater non erat incarnandus. Denique Spiritus sanctus apparuit post Incarnationem.

Ex vsu Ecclesiæ.

Probatur Tertio, Ex vsu Ecclesiæ, quæ vbiq; recipit imaginem Patris sub specie hominis Senis, & imperatoria specie præditi. Et imaginem Spiritus S. sub forma columbæ; quam etiam approbat Synodus VII. act. 5. De qua forma vide Molanum cap. 6. de Imaginibus.

26 Imagines, non debent formali similitudine exprime rem, vt est.

Probatur Quarto, Ratione. Prima est, Quia vt harum Imaginum vsus sit licitus, non requiritur vt repræsentent rem formali similitudine, qualis in se est: alioqui imagines Angelorum & virtutum essent illicitæ; similiter imago Christi Domini in forma Agni esset illicita, quæ tamen recepta est in VI. Synodo can. 82. quamvis ibidè prohibeatur in posterum Christus in forma Agni pingi, eò quod Agnus sit figura Veteris Testamenti; vt rectè Bartholomæus Caranza ad illum Canonem annotauit: (quamquam ipsè fallatur circa imaginem Columbæ & Stellæ, hæc enim non prohibetur.) Consuetudo tamen imaginem Agni semper seruauit. Omnes hæc imagines carent formali similitudine ad rem, cuius sunt imagines: ergo sufficit repræsentatio analogica, secundum quam res corporales possunt repræsentare spiritalia; iuxta quem modum hæc imagines repræsentant Patrem, & Spiritum sanctum, & Spiritus Angelicos. De quo vide Dionysium c. vlt. Cælestis Hierarchiæ, & de Diuin. nomin. c. 10.

Christus pingi potest in forma Agni.

Secunda; Possimus interius formare imagines rerum corporalium, per quas Deum apprehendamus; cur non etiam foris?

Tertia; Scriptura tribuit Deo membra humana: cur non etiam pictura tribuat? Et quod Scriptura facit verbis, cur Artifex non faciat signis? An magis incurrit peccatū penicillus, quam penna? Imago quam littera? Vt rectè Thomas Waldensis ratiocinatur. Hinc pictura dicitur Græcè *ἑσχαπρία*, quasi dicas *Vina Scriptura*.

Non minus licet pictura Deo tribuere membra, quam scriptura.

Respondet Caluinus, quia Scriptura tollit periculum erroris, dum alibi docet Deum esse incorporeum: pictura non item.

Responsio Caluini refellitur.

Sed hoc non refert: Nam Pastores Ecclesiæ, populum satis docent Deum esse incorporeum; quod vt faciant, iubet Concilium Tridentinum sess. 25. Imò plures longè acceperunt ex Scripturis occasionem opinandi Deum esse corporeum, quàm ex picturis: nam Anthropomorpha ex Scripturis suum errorem hauserunt: ex picturis autem paucissimi, vel fortè nulli Christiani decepti sunt.

Sed contrà. Obijcitur Primò: Exodi 20. v. 4. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, quæ est in celo desuper, & quæ in terra deorsum, & quæ in aquis sub terra: non adorabis ea, neque colēs.

27

Respondent quidam, Iudæis fuisse vetitam omnem imaginem, præsertim Dei; eò quod essent valdè rudes & procliuēs ad Idololatriam; ad quæ etiam consuetudine Ethnicorum quodammodo abripiiebantur, cum mundus Idololatriæ plenus esset: Verum hoc Præceptum fuisse posituum & temporale, scilicet vsque ad tempus Noui Testamenti, quando per Euangelij lucem populo Dei non erat amplius Idololatriæ periculum. Ita Caturinus opus. de Imaginibus. In qua sententia est etiam Alexander Aletius 3. parte q. 36. Albertus, Bonavent. Richardus, Paludanus in 3. dist. 9. & alij quidam recentiores. Est probabile.

An Præceptum. Non facies tibi sculptile, Iudæis interdixit Imagines.

Sed contraria sententia videtur multò verior. Primo; Quia ipse Deus præcepit fieri in Veteri Testamento varias Imagines; nec tamen veritus fuit, ne incidere in Idololatriam. Secundò; Quia communis sententia Patrum est, totum Decalogum esse legem naturalem seruandam à Christianis, exceptâ determinatione de Sabbato in cultu diuino. Ita Irenæus lib. 4. contra hæreses cap. 31. Et ideo, inquit, similiter permanent (scilicet præcepta Decalogi) apud nos, extensionem & augmentum, & non dissolutionem accipientia per carnalem eius aduentum. Et infra dicit esse naturalia, liberalia, & omnium communia. D. Augustin. lib. 19. contra Faustum c. 18. dicit seruari à Christianis primum Præceptum totum: Non facies tibi Idolum, & cetera huiusmodi, id est, quæ in hoc Præcepto sequuntur: Epistola 119. c. 12. Ideoque, inquit, inter omnia illa decem Præcepta, solum ibi quod de Sabbato positum est, figurate obseruandum præcipitur. Idem docet D. Thomas 2.2. q. 122. art. 1. & 2. Vnde patet hoc Præceptum non esse posituum Non facies tibi sculptile.

Totus Decalogus est lex naturalis seruanda à Christianis, excepto Sabbato.

Vnde aliter Respondetur: Prohiberi illis verbis id, quod lege naturæ erat illicitum; scilicet, ne ritu gentilitio, & mente infideli facerent aliquam similitudinem, vt eam diuino cultu colerent: sicut tunc apud omnes pænè Nationes consuetum erat. Ita Beda lib. de Templo Salomonis c. 19. Thom. Waldens. tom. 3. cap. 152. Caietan. in hunc locum Exodi. Sanderus lib. 1. de Imaginibus c. 7. Castro V. Imago, hæresi 1. sub finem. Et colligitur apertè ex Patribus citatis.

Exponitur Exod. 20. Non facies tibi sculptile.

Qui-

Quibus adde Cyprianum lib. 3. Testimonium tum ad Quirinum cap. 59. & lib. de exhortatione ad Martyres cap. 1. quibus locis citans illud Exodi 20. *Non facies tibi Sculptile*, pro, *Sculptile*, semper ponit, *Idolum*. Idem facit Tertullianus lib. de Idololatria cap. 4. & August. lib. 19. contra Faustum cap. 18. Idem August. q. 71. in Exodum dicit illa verba: *Non facies tibi Idolum, nec vllam Similitudinem*, esse solum explicationem eius, quod dictum erat, *Non erunt tibi Dij alij prater me*. Eandem sententiam tenet D. Thom. hic ad 1. Et patet ex eo, quod antecedit; quod est ratio totius Praecepti; *Ego sum Dominus Deus tuus*: Deinde subiungit; *Non habebis Deos alienos coram me*, scilicet fide & aestimatione interna. *Non facies tibi Sculptile &c.* *Non adorabis ea, neque coles*: quasi dicat: Nec internam aestimatione nec externo opere habebis Deum alium praeter me, *Quia ego Dominus*. Quod clarius patet Leuitici 26. v. 1. vbi idem repetens ait: *Ego Dominus Deus vester: non facietis vobis Idolum & Sculptile; nec titulos erigitis, nec insigne lapidem ponetis in terra vestra, vt adoretis eum: ego enim sum Dominus Deus vester*. Quasi dicat, ne honorem meum ad alios transferatis. Quae ratio nihil valeret; nisi ageretur de honore diuino. Similis locus est Deuteron. 4. v. 15.

28
Quomodo nefas sit Deo imaginem ponere.

Obijcitur Secundo; *Isaia 40. Cui similem fecistis Deum; aut quam imaginem ponetis ei?* Idem significatur Sap. 15. & Actorum 17.
Respondeo; Ibi esse rationem de imagine, quae Deum exacte & ad viuum representet. Vide Caietanum hoc loco. Quomodo intellige Patres, dum dicunt, nefas esse Deo imaginem ponere. Nos autem loquimur de imagine, quae analogice Deum representat, quatenus res spirituales vtrumque formis corporalibus possunt adumbrari; vt tradit Dionysius lib. de Caestri hierarchia cap. vlt. Verum talem imaginem Iudaei & Ethnici non intendebant facere.

Diluantur Obiectiones Durandi.

Ex His etiam facile soluantur duae rationes Durandi. Prior est, formae illae, sub quibus Deus apparuit, non fuerunt a Deo hypostaticè assumptae: ergo imago illarum solum representat illas, non Deum.

Respondeo, Negando Consequentiam: vtrumque enim representat imago, & illam formam, & ipsum Deum per formam illam representatum. Sicut qui statuam Caesaris depingit, picturam illam vtrumque representat. Addo, talem imaginem etiam immediatè posse Deum representare; sicut & forma illa sub qua Deus apparuit. Ratio est, quia hoc pendet ab intentione pingentis; sicut & aliarum rerum significationes ex hominum placito pendunt, modo in re sit fundamentum.

Altera Durandi Ratio. Haec formae non significabant diuinas personas, sed solum effectus earum: vt columba fecunditatem spiritalem baptismi, quam habebat a Spiritu sancto. Respondeo, Id verum non esse; nam ipse quoque Spiritus sanctus in Scriptura dicitur dari sub his signis, ac proinde representari. Deinde, etiam immediatè solum effectus representaretur; tamen mediatè etiam illius auctor exhibetur; nam effectus representat suam causam.

29
Imagines sacrae rectè in Ecclesia collocantur.

Dico Secundo; Imagines Christi, & Sanctorum, & etiam ipsius diuinitatis, rectè & pie in templis collocari. Prior pars de imagine Christi, & Sanctorum, est fide tenenda, definita in VII. Synodo

act. 7. & in Conc. Romano sub Gregorio III. & in Concil. Trident. sess. 25.

Probatur Primò; Quia populus Iudaicus, etiam in Idololatriam esset propensissimus, tamen habebat imagines in templo, non solum rerum corporalium, sed etiam spiritualium; vt patet Exodi 25. & 3. Regum 6. & 7.

Probatur Secundo, Ex vsu Ecclesiae; nam tempore Iuliani Apostatae, Christiani imaginem Christi, quam illi exerat Hemorrhoida, in templum intulerunt, teste Sozomeno lib. 5. hist. cap. 20. Et in templis a Constantino structis fuit maxima multitudo imaginum aurearum & argentearum, teste Eusebio lib. 3. & 4. de vita Constantini; & tamen tunc maximè caput aboleri idololatriae. Adrianus I. lib. pro Imaginibus sub finem, qui habetur post VII. Synodum tom. 3. Concil. refert Siluestrum, Damasum, Caestinum, Sixtum & Pelagium Pontifices templa varijs imaginibus exornasse.

Antiquissimus vsus imaginum in templis

Hinc patet apertum Caluini mendacium, qui ait primis quingentis annis imagines in templis non fuisse; nam haec omnia ante annum quingentesimum facta sunt.

Arguitur Caluini mendacium.

Probatur Tertio, Ratione: Primò, Nam utilitates suas commodissimè praestant in templis; sed enim conueniunt homines, vt in se excitent fidem, spem, charitatem, religionem, imitationem Sanctorum, & similia. Secundo, Quia signa excellentium personarum debent poni in loco excellenti, sacra in facto, prophana in prophano. Tertio, Decet, vt imagines incolarum Caeli, sint incolae templi; nam templum est imago Caeli.

Imagines in templis exponuntur utilitas.

Obijcunt Haeretici Concilium Elibertinum cap. 36. *Placuit in Ecclesia picturas esse non debere, ne ad quod colitur, vel adoratur, in parietibus depingatur.*

30
Cur Conc. Elibertinum, vetuit pingi imagines in parietibus?

Respondeo; Non vetari statuas Sanctorum, vel Dei, aut picturas illorum in tabellis; sed solum in parietibus. Ratio est; Quia facile corrumpuntur vel mutilantur in parietibus, sedamque speciem contrahunt. Et hoc est quod ait, *ne quod adoratur, in parietibus depingatur*, scilicet in loco parum decoro, vbi proclius est fadatio.

Obijcitur Secundo, Epiphanius epist. ad Ioannem Hierosolymitanum sub finem epistolae, dicit contra Scripturam auctoritatem esse, quod in Ecclesia pendeat imago hominis. Vnde, vt ibidem ait, velum quoddam, in quo talis imago continebatur, appensum foribus templi, discidit.

An illic dicit Epiphanius, vt pendeat imago Sancti in Ecclesia.

Respondeo Epiphanium apertè loqui de imagine hominis ignoti & prophani: *Inueni velum, inquit, pendens in foribus Ecclesiae, & habens imaginem quasi Christi vel sancti alicuius, volebat ergo non fuisse Christi vel sancti alicuius, sed hominis prophani, eo honore & modo, quo solet Christi vel sancti imago depingi.* Ita Marius Victorinus in scholijs ad illam epistolam, quae inter Epistolas Hieronymi est sexagesima. Quod confirmatur; Quia alioqui homines illius loci contra Epiphanium tamquam contra iconomachum murmurassent: & Ioannes Hierosolymitanus eius aduersarius, id ei obieisset; quod tamen non fecit.